

ضرورت شکرگزاری از منظر عقل با تاکید بر آیات و روایات

استاد راهنما

حجت الاسلام و المسلمین علیرضا جرگانی

مولفان

سمیه کریم کشته

زهرا کریمی راد

آمنه شیخ

مدرسه علمیه الزهرا (سلام الله علیها) شهر گنبد کاووس

چکیده

این تحقیق با هدف شناخت ضرورت عقلی شکر و دلایل عقلی قرآنی و روایی بر ضرورت شکرگزاری تنظیم شده است. پرسش این نوشتار آن است که ضرورت شکرگزاری از منظر عقل چیست؟ و دلایل عقلی قرآنی و روایی بر ضرورت شکرگزاری چه می باشد؟ با استفاده از کتب تفسیری، روایی، اخلاقی و همچنین از طریق روش کتابخانه ای سعی شده به این موضوع پرداخته شود.

نتایجی که می توان از این تحقیق گرفت، این است که شکرگزاری امری فطری است و حق شناسی، مرز تفکیک انسان از حیوان است.

شکر خداوند، جزو دستورهای عام است که امثال آن بر همه واجب است؛ و برای لزوم خداشناسی هم از وجوب شکر استفاده می شود.

فریضه بودن شکر را عقل برهانی می فهمد، زیرا از نظر عقل، شکر منعم و کسی که به ما نعمت داده، لازم است و دلیل نقلی نیز آن را تایید می کند.

کلید واژه: ضرورت، شکر، شکرگزاری، عقل، نعمت، منعم.

مقدمه

لزوم شکر منعم امری فطری و درونی است که هر انسانی با رجوع به عقل و فطرت خویش در می یابد که در برابر هر کسی که به او خدمتی کرده یا نعمتی عطا کرده باید تشکر کند و گر نه از طرف عقل خود، مورد مؤاخذه قرار خواهد گرفت.

اولین مرتبه شکر، شکرگزاری عقلی است. یعنی انسان نعمت های خدا را بشناسند. تا این مرحله به خوبی طی نشود انسان نمی تواند وارد مرحله بعد شود.

در این تحقیق مساله این است که علاوه بر توجه به شکرگزاری از دیدگاه آیات و روایات، چگونه می توان با دلایل عقلی به ضرورت شکرگزاری دست یافت.

روش پردازش اطلاعات، توصیفی و تحلیل از آیات و روایات می باشد که براساس فیش برداری از داده های معتبر کتابخانه ای جمع آوری شده است.

از آنجایی که این موضوع به صورت خاص و عمیق توسط محققان به طور نادر مورد بررسی قرار گرفته است، محقق درصدد است که این موضوع را به طور عمیق، مورد بررسی قرار دهد تا برای خواننده شفاف و روشن شود و هدف از انتخاب این موضوع، بررسی ضرورت عقلی شکرگزاری با توجه به مصداق های آن از دیدگاه آیات و روایات می باشد. و با توجه به این هدف، پژوهش دارای 4 فصل است:

فصل اول آن به کلیات و مفهوم شکر پرداخته می شود. در فصل دوم ضرورت عقلی شکرگزاری مورد بررسی قرار می گیرد؛ که می توان به لزوم شکر منعم، گستردگی، فطرت، ولی نعمت بودن خدا، تکامل و آرامش اشاره کرد.

در فصل سوم به ضرورت عقلی شکرگزاری در قرآن پرداخته می شود که عبارت است از: ارشاد بندگان به حکم عقلی در آیات، بازگشت آثار شکر به خود انسان، توبیخ ناسپاسان، مانع عذاب بودن شکر، استحقاق شاکران به پاداش اخروی، ستایش بندگان شکور و شکرپذیری خدا از بندگان.

در فصل چهارم ضرورت عقلی شکرگزاری در روایات بیان می شود که منعم دانستن خدا، لزوم شکر

منعم، شکرگزاری نشانه عقل عملی و شکر زمینه ساز نعمت آینده، از آن جمله است؛ و در آخر هم نتیجه گیری

می شود.

امید است این پژوهش مورد رضای خداوند متعال و تایید صاحب الأمر (ارواحنا فداه) باشد.

فهرست مطالب

فصل نخست: کلیات تحقیق.....	1
گفتار نخست: طرح تحقیق.....	2
1- بیان توضیح مساله.....	2
2- اهمیت و ضرورت تحقیق.....	3
3- پیشینه.....	5
4- سوالات تحقیق.....	8
5- فرضیه های تحقیق.....	8
6- اهداف و دستاوردهای تحقیق.....	9
گفتار دوم: مفهوم شناسی.....	9
1- معنی لغوی و اصطلاحی ضرورت.....	9
1-1- اقسام ضرورت.....	11
1-2- معنای ضروری.....	12
1-3- مصالح ضروری.....	12
2- معنی لغوی و اصطلاحی شکر.....	13
3- معنی لغوی و اصطلاحی عقل.....	15

2- اخطب خوارزم، موفق بن احمد، مقتل الحسين عليه السلام، محقق محمد

سماوی، ج 2، قم، انوارالهدی، بی تا

3- اصفهانی، راغب، المفردات الفاظ القرآن، چاپ دوم، قم، ذوی القربی، 1423هـ ق

4- الافریقی المصری، ابن منظور، لسان العرب، ج 4، قم، نشر ادب حوزه، 1405هـ

5- البحرانی، یوسف، الحقائق الناضرة فی أحكام العترة الطاهرة، مصحح محمدتقی

الایروانی، ج 11، قم، جماعه المدرسين فی الحوزه العلمیه، 1363

6- الجوهری، اسماعیل ابن حمّاد، الصحاح لغّه، ج 1، چاپ خلیل مأمون شیخا،

بیروت، 1428/2007

7- الغامدی الکوفی، لوط بن یحیی الازدی، وقعه الطف، تحقیق محمدهادی الیوسفی

الغروی، قم، مجمع جهانی اهل بیت (علیه السلام)، 1385

8- الفراهیدی، خلیل بن احمد، العین، تحقیق مهدی المخزومی، ابراهیم السامرائی،

قم، اسوه، 1383

9- بحرانی، میثم بن علی، قواعد المرام فی علم الکلام، محقق احمد حسینی

اشکوری، قم، مکتبه آیه الله مرعشی نجفی، 1406ق

10- بحرانی، هاشم بن سلیمان، البرهان فی تفسیر القرآن، ج 3، قم، دارالتفسیر،

1375

11- تیممی آمدی، عبدالواحد بن محمد، غررالحکم و درر الکلم، ج 7، چاپ دوم، قم،

دارالکتب اسلامی، بی تا

12- حرعاملى، محمد بن حسن، وسائل الشيعة، محقق محمد رضا حسيني

جلالى، ج11، قم، موسسه آل البيت عليهم السلام لاحياء التراث، 1416

13- حسيني شاه عبدالعظيمى، حسين بن احمد، تفسير اثنا عشرى، ج12، تهران،

مىقات، 1363

14- رشيد رضا، محمد، تفسير المنار، ج2، الهيئة المصرية العامة للكتاب، 1990م

15- صدرالدين شيرازى، محمد بن ابراهيم، الحاشية على الإلهيات، قم، بيدار، بى تا

16- _____، محمد بن ابراهيم، الحكمه المتعاليه فى الاسفار العقليه الاربعه، ج1،

چاپ اول، قم، مكتبه المصطفوى، 1368

17- _____، محمد حسين، نهايه الحكمه، قم، موسسه النشر الاسلامى، 1362

18- طبرسى، حسن بن فضل، مكارم الاخلاق، قم، شريف رضى، 1370

19- طيب، عبدالحسين، أطيّب البيان فى تفسير القرآن، ج2، تهران، اسلام، 1378

20- طيفور، ابى الفضل احمد بن ابى طاهر، بلاغات النساء، ج1، قم، مكتبه الحيدريه،

1378

21- عابدى، احمد، الأمالى للشيخ الصدوق، تهران، كتابخانه اسلاميه، 1434ق

22- مجلسى، محمد باقر، بحار الانوار، ج71، تهران، دارالكتب اسلاميه، 1362

23- مصطفوى، حسن، التحقيق فى كلمات القرآن الكريم، ج8، تهران، بنگاه ترجمه

ونشر كتاب، 1360

ج) مقالات و پایان‌نامه‌ها

1- پایگاه خبری تحلیلی پارسینه، مقاله نعمت‌های الهی و بندگان، کیهان، سایت

<http://www.parsine.com>, 19 اردیبهشت 1392

2- خبرگزاری مهر گروه دین و اندیشه، مقاله مراتب شکرگزاری، سایت

<http://www.mehrnews.com>, 20 دی 1391

3- دانشنامه آزاد ویکی‌پدیا، مقاله روز شکرگزاری، 28 نوامبر 2013، سایت

<https://fa.wikipedia.org>

4- دانستنی‌های علمی، مقاله نگاهی به تاریخچه جشن شکرگزاری در کانادا و

آمریکا، سایت <http://www.tebyan.net>, 1388/11/11

5- دانستنی‌های سفر، مقاله مراسم شکرگزاری در سراسر جهان، سایت

www.touristgah.com, 95/9/2

6- سخنرانی‌های مکتوب محمدتقی مصباح یزدی، موضوع شکر، جلسه 24، سایت

<http://tabarak.ir/mesbah>, 86/07/14

7- شایگان مهر، محمد، شکر در قرآن کریم، فصلنامه تخصصی فقه و تاریخ تمدن

دانشکده الهیات دانشگاه آزاد اسلامی مشهد، پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی، بی

تا

8- عامری، رضا، مقاله چرا باید شکرگزار باشیم، سایت

<http://www.ashoora.ir>, 15 مهر 1392

9- غیورانزله، زهرا، مفهوم شکر نعمت در قرآن و سنت، آثار و پیامدهای فردی و

اجتماعی آن، مدرسه نرجس (سلام الله علیها)، مشهد، پایان نامه سطح 3، 1392

10- فارابی اصل، نیر، مقاله بهداشت روانی و شکر کردن نعمتها، دانشنامه رشد،

85/7/16

11- کاظمی، یوسف، مقاله شکرگزاری و سپاس از دیدگاه قرآن و روایات، سایت

<http://rasekhoon.net>، 3 اردیبهشت 1387

12- کیوانلو شهرستانی، زکیه، مفهوم شکر نعمت در قرآن و سنت و نتیجه و

پیامدهای فردی و اجتماعی آن، مدرسه علمیه حکیمه، خراسان، پایان نامه سطح 3، 1391

13- گروه قرآن سایت تبیان زنجان، مقاله بررسی عوامل و موانع شکرگزاری از

دیدگاه قرآن، سماسوس، سایت <http://www.tebyan-zn.ir/quran.html>، 19 آبان

1392

14- منصوری، خلیل، مقاله ناشکری، نشانه تسلط ابلیس و تحقق وعده شیطان،

روزنامه کیهان، 1390/11/25

15- موزن، مقاله شکر نعمت، سایت <http://heiatebrahim.com>، 19

فروردین 1393

16- مهدوی کنی، محمدرضا، درس اخلاق، قم، دفتر امور تربیت اخلاقی، سایت

<http://akhlagh.tahzib-howzeh.ir>، 66/9/28

17- نساجی، زهرا، مقاله شکر گزاری در قرآن، مجله پاسدار اسلام، شماره 274،

فروردین 1394

18- نهاد نمایندگی مقام معظم رهبری در دانشگاه ها، نشریه الکترونیکی پرسمان،

شماره 149، سایت <http://maaref.porsemani.ir>، 1395

19- هادی منش، ابوالفضل، مقاله تشکر و شکرگزاری، پایگاه اطلاع رسانی و خبری

جماران، تهران، سایت <http://www.jamaran.ir>، 1390/05/27